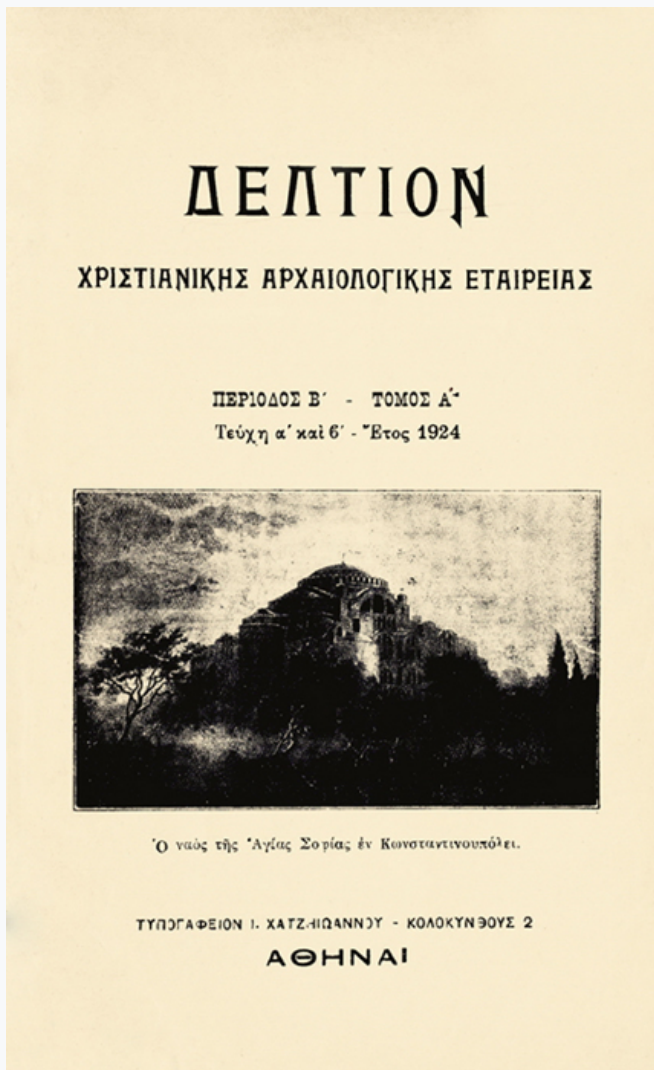

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 1, Αρ. 1 (1924)

Δελτίον ΧΑΕ 1 (1924), Τεύχη α'-β', Περίοδος Β'

Γεώργιος Λαμπάκης

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

doi: [10.12681/dchae.1678](https://doi.org/10.12681/dchae.1678)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ Χ. (2013). Γεώργιος Λαμπάκης. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 1(1), 2-7. <https://doi.org/10.12681/dchae.1678>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Γεώργιος Λαμπάκης

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

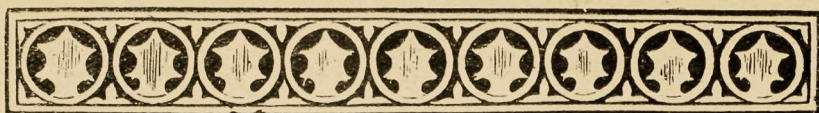
Δελτίον ΧΑΕ 11 (1924), Τεύχη α'-β', Περίοδος Β' • Σελ. 2-7

ΑΘΗΝΑ 1924

Ἡ Ἑλλάς, μέχρι αἰῶνός κοφίας ἡμῶν ἔργων, ἐστὶ τὰ διὰ πάντων τῶν
αἰῶνων μία Μονοθεῖον τοῦ ἐνωμένου ἀδελφείαν ἀνεύρατος τῆς Ἑλληνικῆς
φυγῆς. Παρθενὸν καὶ Ἁγία Λογία μία δίδουσα ἐν δυνάμει.

Δημιουργία.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΑΜΠΑΚΗΣ

Τὸν προσεχῆ Μάρτιον τοῦ 1924 συμπληροῦται δεκαετία ὄλη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου Λαμπάκη, οὗτινος τὸ ὄνομα συνεδέθη ἀρρήκτως μετὰ τῆς χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ εἰς ὃν ὀφείλεται ἡ ἴδρυσις καὶ ὁ πλουτισμὸς τοῦ Μουσείου αὐτῆς.

Ὁ Γεώργιος Λαμπάκης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Φεβρουαρίου 1854, ἐξ οἰκογενείας πτωχῆς, ὁρμωμένης ἐκ Τήνου. Ἐξεπαιδεύθη ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ, εἶτα δὲ κατώρθωσε, τυχὼν τῆς προστασίας τοῦ ἐνδόξου Ναυάρχου Κανάρη, νὰ συμπληρώσῃ τὰς θεολογικὰς αὐτοῦ σπουδὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηῶν. Ἀποσταλεὶς εἰς Εὐρώπην ἐφοίτησεν εἰς τὰ Πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου, τῆς Ἑρλάγγης, τῆς Λειψίας καὶ Βερολίνου, εἰδικῶς ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογίαν. Τοῦ τίτλου τοῦ Διδάκτορος ἔτυχε παρὰ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ἑρλάγγης, ὑποβαλὼν διατριβὴν περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων.

Εἰς Ἀθήνας ἐπανακάμψας ἤρξατο ἀμέσως ἐρευνῶν τὴν κατάστασιν τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων ἐν Ἑλλάδι, δημοσιεύσας τὸ πρῶτον τῇ 30 Σεπτεμβρίου 1883 ἐν τῇ ἐφημερίδι «Αἰῶν» ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν «Κατάστασις τῶν πρὸ ἡμῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων» καὶ προκαλέσας τὴν εἰς προσοχὴν ὀλίγων τινῶν, μεθ' ὧν ἀπεφάσισε νὰ ἰδρύσῃ χριστιανικὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν. Οὕτω δὲ τῇ 23η

Δεκεμβρίου 1884 εἴκοσι περίπου λόγιοι συνελθόντες ἴδρυσαν τοιαύτην Ἑταιρείαν, ἐκλέξαντες τὸν Α. Βαρούχαν, Πρόεδρον καὶ τὸν Γ. Δαμπάκην, Γενικὸν Γραμματέα. Τῇ 6 Μαρτίου 1885 ἐπεκυρώθη ὁ Κανονισμὸς τῆς νέας Ἑταιρείας, ἣτις ἤρξατο ἀμέσως δραστηρίων ἐνεργειῶν πρὸς συλλογὴν τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων εἰς εἰδικὸν Μουσεῖον.

Ψυχὴ τῆς Ἑταιρείας, ὡς ἦτο ἀκόλουθον, ἀπέβη ὁ Γεώργιος Δαμπάκης, ὅστις διὰ τῶν περὶ τῆς Μονῆς Δαφνίου ἰδίᾳ παρατηρήσεών του ἐφείλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἄγγλου Μαρκησίου *Bute*, προτάσει καὶ δαπάνῃ τοῦ ὁποῦοι μετέβη εἰς Σικελίαν πρὸς σπουδὴν τῶν ἐν αὐτῇ πολυαριθμῶν μνημείων τῆς ἑλληνικῆς χριστιανικῆς τέχνης καὶ δὴ τῶν ἑλληνικῶν ψηφοθετημάτων, ὅπως συγκρίνῃ ταῦτα μετὰ τῶν τοῦ Δαφνίου. Ἐπανελθὼν ἐκ Σικελίας διωρίσθη διὰ Β. Α. τῆς 12 Ἰουλίου 1885 Ἐφορὸς τῶν χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων, ἀλλὰ τὴν θέσιν ταύτην δὲν ἐτήρησεν ἐπὶ πολὺ, προσληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς Βασιλίσσης Ὀλγας ὡς ἰδιαίτερος Γραμματεὺς ἀνέλαβεν ἔργον δυσχερέστατον καὶ ἐπιπονώτατον, νὰ θεραπεύῃ μὲν τὴν ἐπιστήμην, νὰ ἐπαρκῇ δὲ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ, ἦτοι εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ὄλου κολοσσιαίου ἀληθῶς φιλανθρωπικοῦ τῆς Βασιλίσσης ἔργου.

Ἐν ὅμως καλὸν ἀπέδωκεν ἀμέσως ἢ προσέγγισις του πρὸς τὴν Βασιλίσσαν διὰ τὴν Ἑταιρείαν, τὸ ὅτι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1886 ἡ Βασιλίσα ἀνέλαβεν ὑπὸ τὴν προστασίαν Αὐτῆς τὴν Ἑταιρείαν, ἐπὶ πλέον δὲ ὁ Δαμπάκης περιοδεύων συνεχῶς τὰς ἑλληνικὰς χώρας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν φιλανθρωπικῶν ἔργων τῆς Βασιλίσσης, εὗρισκε καλλίστας εὐκαιρίας πρὸς ἐπίσκεψιν τῶν ἐγκαταλελειμμένων χριστιανικῶν μνημείων, πρὸς περιγραφὴν αὐτῶν, διάσωσιν ἐπιγραφῶν, ἱερῶν ἀμφίων καὶ σκευῶν καὶ εἰκόνων καὶ εἴ τινος ἐτέρου. Ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ὁ Δαμπάκης δὲν εἶχεν ὠρισμένα ὄρια ἀρχαιότητος, διότι συνέλεγεν ἀδιακρίτως πολλάκις παλαιὰ καὶ νέα, εὐλόγως φρονῶν ὅτι καὶ τὰ νέα θὰ καταστῶσιν ποτὲ παλαιὰ. Ἐν σπουδῇ δὲ περιγράφων τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα δὲν ὑπῆρξεν ἔν τισιν ἀκριβῆς. Μὴ περιορισθεὶς εἰς τὰς ἀνὰ τὰς χώρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου περιοδείας ἀνέλαβε καὶ ἐκτὸς αὐ-

τοῦ ἀνὰ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ἀνὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὰς νήσους δυσχερεστάτας περιοδείας, πανταχόθεν συλλέγων λείψανα χριστιανικῶν ἀρχαιοτήτων, ἀντιγράφων ἐπιγραφὰς καὶ χειρόγραφα, φωτογραφῶν τὰ χριστιανικὰ μνημεῖα. Πεντακισχίλια ἐπιγραφαί, τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι, ἰσάριθμοι περίπου φωτογραφίαι ἀποτελοῦσι μετὰ τῶν ἄλλων λειψάνων τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἀρχαιολογικὸν πλοῦτον πολλοῦ λόγου ἄξιον, ὅστις ἐτέθη, ὡς βᾶσις τοῦ ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ἰδρυθέντος Μουσείου.

Τῷ 1889 ἀνεθεωρήθη ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, παραιτηθέντος δὲ τοῦ Βαρούχα ἐξελέγη Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας ὁ Ἀριστείδης Παλπούδωφ († 24 Δεκεμβρίου 1913) ἰσοβίως παραμείνας ἐν τῇ θέσει αὐτῇ. Ἀλλ' ἡ Ἑταιρεία γλίσχρα διθέτουσα οἰκονομικὰ μέσα ἐστερεῖτο καταλλήλου οἰκήματος ἵνα στεγάσῃ ἐν αὐτῷ τὰ συσσωρευθεῖσας χριστιανικὰς ἀρχαιοτήτας. Εὐτυχῶς τὸ ἔργον αὐτῆς ἀνέλαβε νὰ ὑποστηρίξῃ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκκλησίας, ἣτις παρεχώρησεν αἰθούσας τινὰς τοῦ ἐν ᾧ συνεδρίαζε τότε οἰκήματος παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου Καρύττη καὶ ἔναντι τοῦ «Παρνασοῦ», ἐπισήμως δὲ τῇ 4 Μαρτίου 1890 ἐπὶ παρουσία τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῆς Βασιλικῆς οἰκογενεῖας ἐγένοντο ἐν αὐταῖς τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου Μουσείου. Τῇ 2 Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους, τοὺς Ἱερεῖς, τοὺς Ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων καὶ τοὺς Ἐπιτρόπους τῶν ναῶν ὅπως ἀποστείλωσιν εἰς τὸ νεωστὶ ἰδρυθὲν Μουσεῖον παλαιὰ λειτουργικὰ βιβλία, ἱερά σκεύη, εἰκόνας, ἄμφια καὶ λοιπά. Τῇ 16 Αὐγούστου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρομοίαν ἐγκύκλιον ἐξέδωκε καὶ τὸ Ὑποκρῆτον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπιμελητὴς τοῦ Χριστιανικοῦ Μουσείου ἦτο ὁ σημειῶν τὰς γραμμὰς αὐτάς, ὡς φοιτητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὑπῆρξε δὲ μάρτυς τοῦ θερμορρογοῦ ζήλου τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Μουσείου καὶ Γραμματέως τῆς Ἑταιρείας Γεωργίου Λαμπάκη.

Ἀλλ' ἡ Ἑταιρεία εὐρέθη αἴφνης ἄνευ καταλλήλου οἰκήματος διὰ τὸ Μουσεῖον· ὁ μακαρίτης Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Γερμανὸς ἴδρυσεν ἴδιον οἶκημα τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ

τῶν Γραφείων αὐτῆς, ἐγκαταλιπὼν τὸ ὑπὸ ἐνοίκιον οἶκημα, συνεπῶς ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῆ ἔκειθεν καὶ τὸ Μουσεῖον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐτοποθετήθη τοῦτο ἐν τινι αἰθούσῃ τοῦ Πολυτεχνείου, εἶτα μετηνέχθη εἰς τὴν νέαν Μητροπόλιν, ἕως οὗ ὀριστικῶς κατέλαβε μίαν τῶν αἰθουσῶν τοῦ κεντρικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, ὁπόθεν πρό τινων μηνῶν διαταγῇ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας μετεφέρθη καὶ ἐτοποθετήθη ἐν τῷ κάτωθεν τῆς Σινικῆς Ἀκαδημίας Βυζαντινῶ Μουσείῳ. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἡ Ἑταιρεία ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπέκτα φίλους καὶ ὑποστηρικτάς. Ὁ Γ. Σακκελίων, ὁ Α. Πασπάτης, ὁ Μ. Γεδεών, ὁ Μ. Ρενιέρης, ὁ Δ. Βικέλας καὶ ἄλλοι παρῆχον πολυτίμους ἐπιστημονικὰς συμβολὰς, ὁμοίως δὲ καὶ πολλοὶ κληρικοί, ἐν οἷς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κερκύρας Εὐστάθιος Βουλιουμάς. Λατῖνοι κληρικοί, ὡς ὁ ἐπίσκοπος Μαραγκός, ὁ Ἀρσένιος *Pellegrini*, ἠγούμενος τῆς παρὰ τὴν Ρώμην Μονῆς *Grotta Ferrata* καὶ ὁ Ἰωσήφ *Costa Luzzi*, παρῆχον οὐ μόνον ἠθικὴν ἀλλὰ καὶ ὑλικὴν γενναίαν συνδρομὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς Ἑταιρείας, ἧς μέλη ἦσαν διαπρεπεῖς ξένοι λόγιοι ὡς ὁ *V. Schultze*, ὁ ἄγγλος μαρκήσιος *Bute*, χρηματικῶς βοηθήσας τὸν Λαμπάκη εἰς ἔκδοσιν τοῦ πρώτου περὶ τῆς Μονῆς Δαφνίου συγγράμματός του, ὁ *C. Schlumberger*, ὁ *L. Thiersch*, ὁ *A. Maltzev*, ὁ *J. B. Rossi*, ὁ *C. Coxe*, ὁ *E. Smith* καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ὅχι δὲ μόνον τὸ Μουσεῖον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἰδιαιτέρον οἶκον τοῦ Λαμπάκη, μεταβεβλημένον καὶ τοῦτον κατὰ τὸ πλεῖστον, εἰς χριστιανικὸν Μουσεῖον ἐπεσκέπτοντο ἐπίσημοι ξένοι, ἐν οἷς αἱ Βασίλισσαι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ρωσσίας, ἀδελφαὶ τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωργίου Α', μεθ' ὧν ἐγνωρίσθη ὁ μακαρίτης Λαμπάκης ὡς αὐλικὸς καὶ παρ' ὧν ἠξιούτο ἰδιαίτερων ἐπιστολῶν.

Ἐν μέσῳ δὲ τῶν ἀπεριγράπτων ἀσχολιῶν του ὁ μακαρίτης μετὰ θαυμαστῆς φιλοπονίας ἠσχολεῖτο περὶ ἐπιστημονικὰς ἐργασίας, αἵτινες φέρουσι προφανῆ τὰ δείγματα τῆς σπουδῆς, μεθ' ἧς συνετάσσονται καὶ ἐξ ἧς προήρχοντο ἀνακρίβειαί τινες. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἐργασίαις ταύταις συνεσώρευσεν ἀνεκτίμητον ἐπιστημονικὸν ὑλικόν, ὅπερ ἡμέραν τινὰ θὰ ἐκτιμηθῆ προσηκόντως ὑπὸ τῶν μελλόντων νὰ ἀσχοληθῶσι

περὶ τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν. Ἐκτὸς ἄλλων συγγραμμάτων, ἐν οἷς προέχουσι τὰ εἰς τὴν Μονὴν Δαφνίου ἀναφερόμενα, εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀγιογραφίαν τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων, εἰς τὰς ἐπιτὰ ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας («οἱ ἐπιτὰ ἀστέρεις τῆς ὑποκαλύψεως, ἦτοι ἱστορία, ἐρεῖπια, μνημεῖα καὶ νῦν κατάστασις τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, Ἐφέσου, Σμύρνης, Περγάμου, Θυατείρων, Σάρδεων, Φιλαδελφείας καὶ Λαοδικείας, παρ' ἧ Κολοσσαὶ καὶ Ἱεράπολις μετὰ 255 εἰκόνων») ἐδημοσίευσεν περὶ τὰς 300 μικρὰς διατριβὰς ἐν διαφόροις περιοδικοῖς, μάλιστα δ' ἐν τῇ «Σιῶνι» καὶ ἐν τῇ «Ἑβδομάδι». Ἀπὸ τοῦ 1892 ἐξέδιδε τὸ «Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας», ἐν ᾧ ἐδημοσίευσεν ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ ἀνακοινώσεις καὶ περιέγραψε τὰ ἀκαταπαύστους περιηγήσεις αὐτοῦ. Σχεδὸν πάντα τὰ ἀρχαιολογικὰ τῆς Εὐρώπης σωματεῖα εἶχον ἐκλέξει τὸν Λαμπάκην ὡς μέλος αὐτῶν, ἐδίδαξε δὲ καὶ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν ὡς ὑφηγητὴς τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν. Ἐπιζητήσας νὰ καταλάβῃ τὴν ἔδραν τῆς Βυζαντινῆς τέχνης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δὲν ἐπέτυχεν, κατέβη δὲ εἰς τὸν τάφον μετὰ τῆς ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης θλίψεως, ἀποθανὼν τῇ 15 Μαρτίου 1914.

Ἄνθρωπος χρηστὸς καὶ εὐσεβής, εὐχάριστος ἐν ταῖς δουλίαις αὐτοῦ, καίτοι ἐκ μεγάλης πάσχων βαρυνκοῦϊας ἐκούραζε τὸν μεθ' οὔ συνωμίλει, ὁ Γεώργιος Λαμπάκης κατείχετο πάντοτε ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις ὠδήγει αὐτὸν ἐνίοτε εἰς ὑπερβολάς. Ἄλλ' ἐξαιρέτως ἐχαρακτήριζεν αὐτὸν μέγας ζῆλος ὑπὲρ τῆς θεραπείας εἰς ἐπιστήμης τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφιέρωσεν ἑαυτὸν, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἄλλων ἀνειθέτων πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας πολυμερῶν ἀσχολημάτων. Ὅσακις δὲ τὸν ζῆλον αὐτοῦ ἐπεξέτεινε καὶ εἰς ἄλλους κύκλους δὲν ἠδύνατο πάλιν ν' ἀποφύγῃ τὰς ὑπερβολάς. Ἐμμονος ἰδέα αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ ἔνωσις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ἰδέαν δὲ ταύτην διετύπωσε μεθ' ὑπερβολῆς, ἐξ ἧς προέκυψαν λάθη, προκαλέσαντα τὴν προσοχὴν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας

τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀναγκάσαντα αὐτὸν ν' ἀπολογηθῆ. Φιλάνθρωπος καὶ ἐλεήμων, ὑπῆρξε προστάτης πρόθυμος παντὸς ἔχοντος ἀνάγκην. Πιστός, τίμιος καὶ ἀφωσιωμένος ἐκτελεστὴς τῶν βουλῶν τῆς Βασιλίσσης Ὀλγας ἀπήλαυε τῆς ἀπολύτου Αὐτῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς μεγάλης εὐνοίας.

Καθόλου εἰπεῖν ὁ Γεώργιος Λαμπάκης ὑπῆρξεν ἄξιος πολλοῦ λόγου καὶ ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡς ἐργάτης τῆς ἐπιστήμης, ἀναπτύξας καὶ ἐκδηλώσας ἰδιόρρυθμον καὶ σπουδαιότητα ἐκ πάσης ἀπόψεως δρᾶσιν, συγκεντρομένην περὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου.

† Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΩΝ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

